

Kresťanská tradícia Európy: Mantila a čierne šaty

Karol Gazdík

11. júna 2022 ✚ *Cirkev História Kultúra*

14. decembra 2020 zažili sociálne siete menšiu senzáciu i rozruch. Prezidentka SR Zuzana Čaputová sa totiž v tento deň stretla s pápežom Františkom, pričom prišla odetá podľa vatikánskeho protokolu. V spoločnosti sa na to samozrejme ozvali „odborné hlasy“, že ide o satanizmus a nazývali ju aj „čiernou vdovou“.

A prečo vlastne ten rozruch? Vatikánsky protokol „odievania sa“ žien pri oficiálnych návštevách pápeža totiž diktuje dlhé čierne šaty s dlhými rukávmi a čiernu *mantilu* (závoj) ako pokrývku hlavy. A toto všetko Zuzana Čaputová dodržala. Čierna farba i závoj sú symbolmi pokory a skromnosti, nielen farbou smrti či piety. Túto symbolickú rovinu však človek dneška nepozná a veľakrát ani nechce poznať, čoho výsledkom sú potom primitívne a povrchné posudzovania.

Ukážka čiernej *mantily*

zdroj: wikimedia commons

Čierny odev však nemusia nosiť všetky ženy, ktoré idú na oficiálnu návštevu k pápežovi. V rámci protokolu „odievania sa“ pri návšteve pápeža existuje u žien aj tzv. ***Le privilège du blanc*** = **privilégium bielej**, ktoré majú len určité katolícke kráľovné či princezné vyznávajúce katolícku vieru a majúce za manžela katolíckeho panovníka. Tie môžu pred pápeža predstúpiť pri oficiálnych návštevách v bielych šatách s bielou *mantilou*.

Kráľovná Spojeného kráľovstva **Alžbeta II.** ako protestantská panovníčka taktiež volila čierne šaty pri oficiálnej návšteve pápeža Jána XXIII. i Jána Pavla II. V súčasnosti majú „privilégium bielej“ napríklad **Letizia Ortiz Rocasolano** (kráľovná Španielska z titulu manželky kráľa Filipa VI.), **Mathilde Belgická** (belgická kráľovná), **Mária Tereza Luxemburská** (veľkoveľkoknížka Luxemburska) či **Charlene Lynette Wittstock** (monacká knázná), ktorá dostala toto privilégium od pápeža Benedikta

XVI. v roku 2013. Monacká kňažná bola pred manželstvom protestantka, ale pred svadbou s Albertom II. Monackým konvertovala na katolicizmus, aj keď nemusela. V súčasnosti má „privilégium bielej“ dokopy 7 žien z katolíckych kráľovských dvorov.

Le privilège du blanc: 1. talianska kráľovná Elena a korunná princezná Mária Jozefa oblečené v „bielej“ na audiencii u pápeža Pia XII. (1939); 2. monacká kňažná Charlene Lynette Wittstock s bielou *mantilou* pri audiencii u pápeža (2013).

zdroj: wikimedia commons

Pod mojím vtedajším fb príspevkom na túto tému sa ozvali v komentároch i osoby, ktoré veľmi kritizovali ženský závoj ako niečo predpotopné, diskriminujúce ženy a nepatriace do 21. storočia. Ide samozrejme o krátkozraký pohľad, ktorý absolútne nesúvisí s emancipáciou žien. *Mantila* sa v súčasnosti u žien nosí aj na predkoncilových sv. omšiach (*usus antiquior*). No bolo tomu tak bezmála počas dvoch tisíc rokov, že si **katolícke ženy zakrývali hlavu závojom predtým, ako vstúpili do kostola alebo vždy, keď sa nachádzali v prítomnosti Najsvätejšej Sviatosti**. Túto prax zaviedol už v raných dejinách Cirkvi pápež a mučeník sv. Linus, priamy nástupca sv. Petra. Kódex kánonického práva z roku 1917 v kánone 1262 dokonca zaväzoval ženy pokryť si hlavu „*najmä vtedy, keď sa približujú k posvätnnej hostine*“.

Závoj je znakom skromnosti a čistoty. V **starozákonných časoch** odkryť hlavu žene znamenalo pokoriť ju, alebo to bol trest pre cudzoložnice a tie, ktoré porušovali zákon (Num 5,12–18; Iz 3,16–17, Pies 5,7). Žiadna židovská žena nemala a ani by jej to nenapadlo, mať odhalenú hlavu, keď vstupovala do Chrámu alebo neskôr do synagógy. Dokonca, ako som sa dozvedel, ak by židovská žena vyšla bez závoja len na ulicu, bol by to dôvod, aby ju manžel „prepustil“.

Prostredníctvom **zrieknutia sa svojej slávy** (zakrytia koruny ženskej krásy – vlasov) v prospech Božej autority a autority svojich mužov, **ženy sa im podriaďujú rovnakým spôsobom, ako sa Najsvätejšia Panna podriadila Duchu Svätému** („*Nech sa mi stane podľa tvojho slova*“). Závoj je tak mocným a krásnym znakom, ako keď muž si kľakne pred svoju snúbenicu a požiada ju o ruku.

Sv. Pavol hovorí: „*A neučí vás príroda sama, že mužovi je na potupu, keď si pestuje vlasy, kým žene je na slávu, keď si pestuje vlasy? Lebo vlasy dostala namiesto závoja.*“ Veľadôstojný pán Peter Mášik tieto slová sv. Pavla dopĺňa: „*Ženy používajú závoj nie preto, žeby mali akýsi „prvotný“ cit ženskej hanby. To, čo závoj zakrýva, je ich sláva, aby týmto spôsobom On bol oslávený. Zakrývajú si hlavu preto, lebo sú sväté, a preto, lebo ženská krása je neuveriteľne mocná. A*

aby bola daná hodnovernosť týmto slovám, pozrite sa, ako sa obrazy žien používajú na propagáciu predaja najrozličnejších vecí, od šampónu až po nové alebo použité autá. Ženy potrebujú porozumieť a usporiadať silu ženskosti a konať v súlade s tým, dodržiavajúc pravidlá skromnosti v obliekaní, v čom je zahrnuté aj používanie závoja.“

Závoj okrem toho vyjadruje aj akúsi posvätnosť s odkazom na úctu. V liturgii sa závojmí prikrýva mnoho vecí, napríklad monstrancia či cibórium so Sviatosťou Oltárnou, Bohostánky alebo kalich do časti omše „ofertórium“. Taktiež aj Archa zmluvy sa uchovávala za oponou Svätyne svätých. V prípade žien podčiarkuje závoj ich zmysel pre sebaúctu, nakoľko žena je nositeľkou nového života. Tento fakt opäť krásne vysvetľuje vdp. Peter Mášik, keď sa rečnícky pýta: „Koho vidieť vždy zakrytú závojom? Kto je Najsvätejšia Archa zmluvy, nádoba pravého Života?“ Hneď dodáva aj odpoveď: „Naša Pani, najsvätejšia Panna Mária. Používajúc závoj, ženy ju napodobňujú a utvrdzujú sa vo svojej ženskosti, teda v tom, že sú nádobami života.“

Pôvodným „domovom“ *mantily* je Španielsko. Na hlavách španielskych žien sa začala ako súčasť kroja objavovať koncom 16. storočia. *Mantily* vyrobené z čipky si následne veľmi obľúbili ženy v 17. a 18. storočí, čomu dopomohol i fakt, že ich na portrétoch znázorňovali maliari ako Diego Velázquez či Francisco Goya. Častým doplnkom španielskej (i mexickej) *mantily* je od 19. storočia tzv. *peineta*, čo je vzhľadovo akýsi veľký ozdobný hrebeň slúžiaci k držaniu *mantily*. *Peineta* dodáva svojej nositeľke ilúziu extra výšky. Vzhľadom k tomu, že Španielsko je z veľkej časti kresťanská krajina, je *mantila* pochopiteľnou španielskou adaptáciou kresťanskej praxe, kedy ženy nosia pokrývky hlavy, ako sme si už spomenuli, počas modlitby a bohoslužby. Vidíme tu tak jasnú prepojenosť medzi profánnym i sakrálnym prostredím.

V 19. storočí španielska kráľovná **Izabela II.** aktívne podporovala nosenie *mantily*. Po jej abdikácii v roku 1870 sa však táto prax značne zmenšila a v roku 1900 sa použitie tejto pokrývky ženskej hlavy z veľkej časti obmedzilo na bohoslužby, rovnako ako na formálne príležitosti v podobe býčích zápasov, Svätého týždňa či svadby.

Španielske ženy s bielou *mantilou* (prichytenou o vlasy *peinetou*) v sprievode počas Svätého týždňa (2006).

zdroj: wikimedia commons

Po mnohých rokoch zanechania tejto praxe zo strany žien, pozorujeme v posledných rokoch po celom svete pomalý návrat k tejto prastarej úctyhodnej tradícii. Okrem katolíckeho Španielska, kde sa *mantila* vyskytuje pri vyššie spomínaných príležitostiach, nosí túto pokrývku hlavy mnoho mennonitských kresťaniek (anabaptistiek) v Argentíne, či ženy z kresťanského hnutia „Plymouth Brethren“, čo vypovedá o tom, že táto

pokrývka ženskej hlavy je v religióznom prostredí využívaná aj u protestantov.

Aby som to teda nakoniec zhrnul, musím pripomenúť, že Európa je stavaná na **židovsko-kresťanskej kultúrnej tradícii** a zvyk s *mantilou* ako pokrývkou ženskej hlavy sa teda prirodzene etabloval na oficiálne návštevy pápeža, ktorý je hlavou katolíckej Cirkvi. Preto Zuzana Čaputová, inak značne liberálna prezidentka, veľmi správne zvolila tradičný protokolárny „dress code“, keď sa oficiálne stretla s pápežom Františkom. Na rozdiel od *faux pas* Cherie Blairovej, ktorá sa na oficiálnu návštevu s pápežom Benediktom XVI. obliekla do bielych šiat a bez pokrývky hlavy v podobe *mantily*.

Titulný obrázok – Mexické ženy s mantilou, obraz od Carla Nebela (1836), zdroj: wikimedia commons

Zdrojom viacerých náboženských súvislostí okolo *mantily* je vdp. **Ing. ThLic. Peter Mášik** a jeho nepublikovaný článok s názvom ***Prečo ženy nosia závoj alebo mantilu?***, ktorý od roku 2020 koluje v katolíckych skupinách na sociálnej sieti Facebook.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/krestanska-tradicia-europy-mantila-a-cierne-saty/>